

בְּמַתּוֹ לְאִכְהֵתָה עֵינֹו וְלֹאֲנָם לְחָהּ:
 ח וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה
 בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְמוּ
 יָמָי בְּכִי אֲבֵל מֹשֶׁה: ^ד וַיְהוֹשֶׁעַ בֶּן־נוּן

כַּד מִית לָא כְּהַת עֵינֹוּ וְלָא
 שָׁנָא זִיו וְקָרָא דְאַפּוּדָי: ח וַיִּבְכוּ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְת מֹשֶׁה בְּמִישְׁרָיָא
 דְּמוֹאָב תְּלָתִין יוֹמִין וּשְׁלִישִׁי יוֹמֵי
 בְּכִיתָא אֲבֵלָא דְּמֹשֶׁה: ט וַיְהוֹשֶׁעַ

1

כַּד נִון מְלִי רוּחַ
 סִמְךָ מֹשֶׁה יְת
 וְקִבְּרֹו מִנָּה בְּנֵי
 כְּמָא דִּי פְקִיד יָי
 קָם וַבֵּיא עוֹד בְּיַשְׁ
 אֲתַגְלִי לָהּ יָי אֲפִין

לקמ בהיר

רשי

בין השמשות בערב שבת (אבות ה' ו'): (ו) לא כהתה
 עינו. חף משמת^ט (ספרי): ולא נם לחה. לחלוות
 שבוי^ט לא שלט בו רקבון ולא נהפך תואר פניו (אונק):
 (ח) בני ישראל. הזכרים, אבל בזהרן מתוך שהיה
 רודף שלום ונתן שלום בין איש לרעהו* וצין אשה
 לצעלה^ט נאמר (צו) (צמד כ' כ"ט) כל בית ישראל
 שינוי נוסחאות * לחבירו.

וא"ת הא גופא קשיא למה הכין עם היודע מראשית אחרית
 ב"ה את קברו, או להפך למה נתן הקב"ה מקום לעובדי
 פעור לעשות ע"ו שלהם דוקא שם, ועל זה חירץ לכפר על
 מעשה פעור (מ"ל), וצחות^ט שם בטובה הביאו מדרש שכל
 שנה ושנה צעת שחטאו ישראל צננות מואב צחותו פרק בית
 פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון וכשהוא רואה
 קברו של משה חוזר ושוקע שמה רבינו שקעו בקרקע עד
 חוטמו וכל שעה שעולה חוזר ושקע למקום שקעו משה רבינו עכ"ל: (יח) הכרחו מיתור חיצת צמותו, פשיטא שצמותו
 היה בן ק"ך שנה הלא זה קיימין, ודאי ששייך למטה צמותו לא כהתה עינו, כלומר לא תשש כח מראית עיניו לא מבעיא
 לעת זקנתו אלא אפילו אחר מותו (ג"א - אדה"ח): (יט) זה פי' המלות, דכתיב בה"א וקרינן למו בוא"ו צחולם לחלוות
 שבו צנופו של משה (לא נם) לא הלך ולא ברח (לחה) לח שלו, ואח"כ מפרש, שלא די שלא נחפרדו ד' יסודות שבו ולא נרקב
 ונפסד גופו, אלא אפילו תואר פניו לא נהפך שלא אזיל סומקא ואחא חורא כדרך אבר מת שנתייבש ואין בו לחלוות אודם,
 ולשון הספרי: כל הנוגע בשרו של משה לחה פורחת אילך ואילך עכ"ל, פי' כאלם הדוחק באצבעו בשר חי מתלבן מקום הדחק
 מפני שהלחה נדחק משם לכאן ולכאן: (כ) לא משום שעשה להם טובות עולם והחיייה נפשם מ' שנה והוריד להם מורת
 המפרשים וכי משה לא עשה להם טובות הלא הוא שהוליאם מעצדות לחירות עולם והחיייה נפשם מ' שנה והוריד להם מורת
 אלהים חיים וכו', אלא משום שע"י עשיית שלום היה מעורב מאד בין הנריות, וז"ל פדר"א שהיה אוהב שלום ורודף שלום
 ועובר במחנה ישראל בכל יום ונתן שלום וכו' עכ"ל, והגאון הגדול הפשטן ראב"ע ז"ל כתב ובהרן כל בית ישראל בעבור
 כבוד משה עכ"ל, וחפשו עליו המפרשים (עיין באוה"ה"ק) שנראה כוונתו שצבו אחת צפה ואחת בלב כעין מנופה חו"ש
 למשה, אבל בחוקוני ממתיקו שכתב שכשמת אהרן (ומן הסתם היה משה בוכה) מי הוא הרואה את משה בוכה ולא יבכה

אור החיים

ידעו צמיתתו קודם שמת וראו פתאום שמת ודבר
 כזה יעורר כל לב לפתוח מקור דמעת עינו, מה
 שאין קן משה שכבר ידעו מיתתו וכל דבריו
 ותוכחותיו אשר עשה היה אומר להם (לעיל ד'
 כ"צ) כי אנכי מת אינני עובר וגו' ולזה לא הוחם
 הספדו כאהרן, עוד אפשר כי מיתת אהרן
 הרגישתם ציורת לפי שחכך נסתלקו ענני כבוד
 והוסר מסוכתם וזה סיבת ציאת הכנעני וגו'
 (תענית ט') ולזה נתעוררו יחד כל ישראל לצבות,
 מה שאין בן צמיתת משה הגם שנעלו עננים וכו'

עוד נחווין להסמיך צמתו למאמר לא כהתה עינו
 להעיר שאחר מיתתו הוא אומר לא כהתה וגו'^ט:
 ח. ויבכו בני ישראל. ובהרן אמר (צמדכר כ'
 כ"ט) כל בית ישראל, רבותינו ז"ל
 (אבות דר"כ פי"ב) נהנו טעם לפי שהיה אוהב
 שלום וגו', וראב"ע כתב שצבו כל בית ישראל לכבוד
 משה שהיה חי, ואין להאמין לפירושו שאין להטיל
 מום צמעתה הטוב שעשו ישראל^ט שעשאוהו
 בצביל משה שהיה חי ולמשה עלמו כשמת העלימו
 מהם צהספידו. ואולי יש לחת טעם כי אהרן לא

אור בהיר

קיימין. קמא) שאם לא כן יוכל להאמר שכל זה היה עד מותו, והרבותא הוא שהגם שהיה זקן לא הוחטבו ראות עיניו וכו', ת"ל
 צממו. קמב) פירוש הכתוב מעיד שעשו דבר טוב וצכו ל' יום, ואם נפרש שעשו אותו לפנים, הלא שקר הוא, ומגונה הוא, ואדרבה

זכרים ונקבות (פדר"י)
 אל פנים. שהיה
 עתה* שרואה כענין
 שינוי נוסחאות * בכל שעה ושעה
 מהביט הוד כבוד חפי

לא העירו על זה
 הארץ הטובה. עוד
 דבר חדש ששרתה
 משל למי שנאצרה
 לו יהיה שאינה דומ
 לא צכו כולן, והוא
 בן נון וגו'^ט, מי
 מרגליות ולא מלאו
 אלעזר תחתיו לכהן
 חסרון כהונה גדו
 שמעלמו^ט

י. ולא קם נביא
 עתה, ואו
 כמוהו, ואומר ביש
 היתה באמלעות יו
 ישראל חופים לא נ

הוא מעשה רע. קב
 שלום ורודף שלום.
 שאמר לכל האומות וגו'
 כדי לקיים מצות אליו
 שם שעל היס לא נגמרה

אזני ב' יסאל - שקיור האוגות. גוזארג אזני וי

מלא רוח חכמה בייסמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה את משה ואלאקם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יהוה פנים אל פנים לכל

בר נון מלי רוח חכמתא ארי סמך משה ית ידוהי עלוהי וקבילו מנה בני ישראל ועברו קמא די פקיד יי ית משה י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה די אתגרי לה יי אפין באפין יא דכל

לקט בהיר

רש"י

הוא עכ"ל: (כא) ודאי שאינו פשוט כפשוטו כי הלא לא תוכל לראות את פני כמי (שמות ל"ג כ'), אלא לשון מושאל הוא במשל ומליה, לא כאלה פשוט הבא לראות פני המלך פעם אחת בחייו שפניו כנושאים בקרקע ונרדע ומתיירא מהניט הוד כבוד תפארת מלכו, אלא כשר גדול עליה מיוחד הבא בכל יום ובכל עת האורך להתייעץ בעניני המלכות

זכרים ונקבות (פדר"ח י"ז): (י) אשר ידעו ה' פנים אל פנים. שכיח לבו גם בזכ"א ומדבר אליו בכל עת* שרובה כענין שנאמר (שמות ל"ג ל) ועתה אעלה שינוי ונחמאות * בכל שעה ושעה שירצה (ומכ"י) מהניט הוד כבוד תפארת מלכו, אלא כשר גדול עליה מיוחד הבא בכל יום ובכל עת האורך להתייעץ בעניני המלכות

אור החיים

כאן) אבל באומות העולם וכו', ואומרו לכל האותות וגו' (קמ"ח) נמשך עם מה שלמעלה ידעו ה' פנים אל פנים לכל האותות פירוש לאורך האותות וגו', והכוונה שעל כל אות ומופת ששלחו ה' לעשות היה יודעו פנים בפנים (קמ"ט). עוד יתבאר על פי מה שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (יסודי התורה פ"ו ה"א) שהנביא שיקום בישראל אין לריך שיעשה מופתים גדולים כאותם שעשה משה (א"ל) אלא כל שהוא מהמופתים שיעשה וכו' (קמ"א), ותמלא שבצ' מקומות אמרה התורה חזוק האמונה במשה, א' על הים דכתיב (שמות י"ד ל"א) ויאמינו צה' ובמשה עבדו, ב' במתן תורה דכתיב (שמות י"ט ע') וגם כך יאמינו לעולם (קמ"ב), ועיין מה שפירשתי בפסוק (שם כ' ט"ז) דבר אלה עמנו ונשמעה שפירשתי ונקבלה (קמ"ג) שכבר הלדיקו וצואתו בהלדקה מורגשת וגלויה להם, ולזה צא דבר ה'

לא העירו על זה (קמ"ג), גם נטרדו בשמחה ביאת הארץ הטובה. עוד אפשר שבמיתת משה חקף ראו דבר חדש ששרתה שכינה על יהושע ולקחו נחמה, משל למי שנאצדק לו מרגליות מלא אחרת במקומה לו יהיה שאינה דומה אף על פי כן יתנחם צה, ולזה לא צכו כולן, והוא מה שסמך למאמר ויצכו ויהושע בן נון וגו' (קמ"ד), מה שאין בן במיתת אהרן אצדו מרגליות ולא מלאו צמה יתנחמו, והגם שנחמנה אלעזר תחתיו לכהן גדול, אף על פי כן לא צוכים על חסרון כהונה גדולה אלא על חסרון תועליות שמעלמו (קמ"ה) שלא היה להם תמורתו: י. ולא קם נביא עוד. (קמ"ו) פירוש ולא קם עוד עתה, ואומרו עוד פירוש ולא יקום עוד כמוהו, ואומרו בישראל (קמ"ז) רמז שכל השגת נביאחו היתה באמצעות ישראל, ולא ולמד מהשנים שהיו ישראל חופים לא נדבר עמו ה', ורז"ל דרשו (ספרי

אור בהיר

הוא מעשה רע. קמ"ג) שלא ילא ממנו דבר רע, כגון ביאת הכנעני. קמ"ד) והוא טעם על חסרון תיבת כל. קמ"ה) אזהב שלם ורודף שלום. קמ"ו) תיבת עוד מיותר. קמ"ז) גם הוא מיותר שפשיטא הוא. קמ"ח) היכן גזירתו של מאמר זה שאמר לכל האותות וגו' ולכל הדי וגו' ולא אמר מה היה אז. קמ"ט) ולא רק לפעמים היתה לו מדריגה גדולה הזאת. קנ) כדי לקיים מצות אליו תשמעון. קנ"א) ולא יבא להוסיף ולא לגרוע אלא לעבוד את ה' במצוות התורה עכ"ל. קנ"ב) ופירשתי שם שעל הים לא נגמרה האמונה צהם שידבר אלקיים עם האדם וחי ובמעמד הנבחר נשלמה צהם גם אמונה זאת. קנ"ג) הגם שלא

הַאֲתֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ יְהוָה
 לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל־
 עַבְדָּיו וּלְכָל־אֶרְצוֹ: יב וּלְכָל הַיָּד
 הַחֲזֹקָה וּלְכָל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר
 עָשָׂה מִשֶּׁה לְעֵינַי כָּל־יִשְׂרָאֵל: חזק

אֲתִיָּא וּמוֹפְתִיָּא דִּי שְׁלַחַה יְיָ
 לְמַעַבְדַּ בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם לְפָרְעָה
 וּלְכָל עַבְדֵּיהּ וּלְכָל אֶרְעָה:
 יב וּלְכָל יְדָא תַּקְפָּתָא וּלְכָל
 חֲזֻזְנָא רַבָּא דִּי עַבְדֵּי מִשֶּׁה לְעֵינַי
 כָּל יִשְׂרָאֵל: חזק

א ויהי אחרי
 לאמר: משה
 אליהארץ א
 רגלכם בו ל
 הנהר הגדול
 גבולכם: ה ל
 עמך לא אר
 הארץ אשר
 בכל-התורה
 בכל אשר ה
 למען תשכר
 הלוא צויה

ויצו יהושע
 לאמר הכינו
 לבוא לרשת
 ולגדי ולחצי
 אתכם משה
 הנאת: יג נ
 הירדן ואתם
 אשר-ינית יד
 נתן להם וש
 יהוה בעבר
 נעשה ואלכ
 אליה רק ית
 את-פיה

לקט בהיר

רש"י

אל ה', עמדו ואשמעה מה יורה ה' לכם (במד' ט' ה'):
 (יב) ולכל היד החזקה. שקבל את התורה
 בלוחות^(כ) בידיו (ספרי): ולכל המורא הגדול. נסים
 וגבורות שצמדבר הגדול^(כ) והגורל (סס): לעיני כל
 ישראל. כד' שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם^(כ),
 שנאמר (פי' יי) ואשברם לעיניכם (סס), והסכימה דעת
 הקב"ה לדעתו, שנאמר (פמות ליד ה) אשר שצרת^(כ)
 יישר כחך שצרת (כ"ב י"ד):
 חסלת פרשת וזאת הברכה

והמדינה: (כב) פי' הלמו ידיו הקדושים אור מופלא
 רוחני שצדונו, ומי יכול להשיג חזקת יד גדול כזו, שהלא
 מכות הגדולות וקריעת ים סוף וכו' כבר אמר בפסוק
 הקודם, וצמרגוס יונתן שהרבותא שקבל בידו שתי לוחות
 אבנים כבדים משקלם ארבעים סאה, ולפי"ז שייך על הלוחות
 השניות: (כג) פי' לא שעשה להם מורא גדול אלא הוציאם
 והצילם מן מורא גדול, וראיתי מפרשים שאמרו כוננת רבינו
 ע"פ זוה"ק תורה קפ"ג שהמדבר השממה רשות ומקום
 ס"מ וכת דליה, אשר נכתו שלמשה. כפו אוחו ודרכו עליו
 ונשמרו ממנו וזהו המדבר הגדול והגורל, וכון הוא: (כד)

אין זה מוסב על האמור, שהרי קבלת הלוחות לא הייתה לעיניהם ונסים
 היומר היל"ל אשר עשה לכל ישראל, אלא לרמוז על מה שאמר ואשברם
 ולשאל אלא שם לעיניהם נשאו לבו, ומה זה השבח והמעלה שעשה קן,
 שהסכימה דעת הקב"ה לדעתו: (כו) פירש"י בשנת
 פ"ו. אשר, אישור (מלשון אשרי מי שלא חטא) שאישרו ושיבחו על שצרתן,
 ובכ"ב פירש"י קרא ימירה הוא וכו' ללמדך
 שהוא מן הדברים שעשה משה רבינו ע"ה מדעתו והסכימה דעתו
 לדעת המקום עכ"ל, אשרינו שכה לנו, וכומו יגן עלינו,
 והוא יצא ויגאלנו, במהרה צימינו אמן:

אור החיים

ואמר ולא קם נביא עוד בישראל וגו'^(כ), העעס כי
 משה נתן כל האותות מה שאין נביא אחר עושה
 כזה ואין לריך לומר כולן, ועוד לכל היד החזקה
 שהוא קריעת ים סוף שבו האמינו, ולכל המורא
 הגדול שהוא צמעמד הר סיני שבו גמרו להאמין לא

אור בהיר

נשמע מהקב"ה בעצמו. (קנד) פי' הכחוב נה להשמיענו הלכה זו
 כמו משה רבינו ע"ה שהרי זאת חי אפשר שהרי לא קם וגו',
 ואמר הכחוב ה' טועמים מדוע לא קם, ה' ידעו ה' פנים אל פנים, כי לכל
 האותות וגו', ג' יד החזקה שהוא קריעת ים סוף, ד' מורא הגדול שהוא מעמד הנבחר, ה' לעיני כל ישראל:

אקוד ואשתחווה בברך כריעה - ואשמח בהשלמת וזאת הברכה
 ובזה נשלם משנה תורה - זכרה לי אלהי לטובה
 ויזכיני לתורת אמת תמימה וטהורה

אונקלוס

בראשית א בראשית

א א בראשית ברא אלהים את בראשית ברא ית שמא ית

לקט בדיר

רשי

א ר' יתק זה מנח הוא חד מרז"ל, הוצא מאמר זה משמו (א) בראשית. אמר רבי יתק"י לא היה לריך - להחיל את התורה" אלא מהחדש הזה לכם שהיא מלך בילקוט קפ"ו: (ב) כי עיקר התורה נשבל מלוחיה ותיבת תורה פירושו הוראה, וכל ענייני חזן מהמלות יהיו נכתבים בספר בפני ע"מ, כמו ספר איוב שעשה מרע"ה (ג"א), או יהיו מסורים בעל פה ונרמזים בחורה, וכמו שהיא מלאה חכמות נפרד"ם (במ"ח), וכעין זה כתב הרמב"ן ז"ל: (ג) פי' קידוש החדש, כלומר כזה ראה וקדש (במ"ח): (ד) פי' כלל ישראל על פי משה, שהרי חורה לוח לנו משה (רא"ם), ולוחן מלוח שכתבו ללורך ישראל קודם בראש משה יכתבו בפנים בחזק שאר מלות על ידי משה (ג"א): (ה) אין זו סיוס הקושיא, או קושיא ב', אלא התחלת

אור החיים

בעזר יוצר אורה. אבאר פירוש התורה. ליחד שמו הנורא. אשר עשאו מראשית. ויעצנו וקראנו ראשית. לעסוק בנועם ראשית. אתחיל לבאר ספר בראשית.

נפתחו השמים וראתה מראות אלהים צורה קלות הארץ, ואחזקון צמה שהורשיתי להחזקון נפתח דברי קדוש, והעירותי ממזרח"ה של תורה"א, אומרנו בראשית ששיעור התיבה היא סמוכה"י כמו שתאמר ראשית דבר וכאן חסר הנסמך לה, ומי כאלהינו יודע דברי"ה הלא ממנו מולא דבר. ב' אומרנו בתחילת סדר הבריאה השמים, ורז"ל (חגיגה י"ב) פירשו התיבה שהיא מרכבת מצ' דברים אש ומים, ומעתה הרי זה חו"ש נוחן יד לפושעים. לומר כי זו הוא התחלת הבריאה"י אבל המים והאש לא בראש חו"ש הצורה, אחר שהשיעור הכתוב עלמו שתחילת הבריאה היא שמים, ואם המים נבראו היה לו להקדים בריאתם, וחז"ל (רש"י ושאר) נשמרו מצ' הערות ופירושו ששיעור הכתוב הוא על זה הדרך

בראשית בריאת שמים וארץ"י היתה הארץ חסו וגו' לא שתחילת הבריאה היתה שמים וארץ, דבריהם ז"ל לא הספיקו להסיר הטעות, כי לדבריהם למה לא הודיע הכתוב אחר כך בריאת מים ואש ועפר ורוח"י, והגם שאמר הכתוב (ט') יקוו המים וגו' ותראה היבשה, אינו נגשמע שנבראת ויותר נודק המשמעות שמלויה היתה אלא שגזר עליה להחגלות כשיקוו המים. ג' יש לדקדק בכתוב אומרנו את השמים ואת הארץ מה צא לרבות צ' אחין אלו:

אבן כוונת הכתוב היא על זה הדרך וקודם לעירה שחר המונג אלליו מגדולת הצורה מה גדלו מעשיו, כי האדון צ"ה יוכל דבר דיבור בלתי מושג בנבראים כאומרם ז"ל (מכילתא יתרו) בפירוש הכתוב (שמות כ' א') וידבר אלהים את כל

אור בדיר

א) כלומר מתחלתה, שמשם הורשה להלמיד ותיק להערות ולחדש, אבל לא מקודם. (ב) פי' חיצת בראשית היא כמו חצי חיצה, שאין לך ראשית במקרה שאינו דבוק לחיצה שלאחריו. (ג) פי' אין לומר ששגג וטעה חו"ש, ודיבר הכי שלא כהוגן, ומישר חיצה, זה אינו, אלא ודאי שזו שורת הדיבור, ועליו לחקור ולהבין. (ד) פי' המיוזג של אש ומים. (ה) וכאילו אמר בראשית ברוח וגו', פי' בתחילת בריאת אלקים את וגו'. וא"כ נקשר חיצת בראשית עם חיצת ברוח. ופי' של הדברים, שאין הכי מספר לנו סדר הבריאה, ואינו מדבר כאן מהבריאה, אלא בא לומר ששענת שהקב"ה התחיל לברוא השמים והארץ, או נעת ההוא, היתה חסו וכהו וגו', וממילא מיושב גם קושי' ב'. (ו) פי' סוף כל סוף הלא אמר סדר הבריאה, שאמר ויאמר אלקים יהי אור וגו', ומסר א"כ דברים הללו.

פתח ב. לעמו. יאמר. שכבשו כל הא ישר בני ונתנה. אומר. התורה ישראל יא. ואלו בריאת ויאמר. שינו נוסח אומת מלוחת ה במלכים שברא, ו לכנען, ב פשוטו, ה הכתוב, ו וללמד ע של יעצו שמים ול חיצת בר אלא פיר הדברים לדבר ו ולא קד כי האו המקור כאשר בראשית דקדק ולהיות ז) ללכאו מאמר רי וגלד.

בראשית א בראשית

רש"י

לקט בהיר

פתח בבראשית, משום (הכלים ק"ח ו') כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים^(א) (תנח" כ"י י"ח), שאם יאמרו אומות העולם * לישראל * ליסעים אחס" שכבשחם ארצות שבעה * גוים^(ב), הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו^(ג), ברצונו נתנה להם וברצונו נעלה מהם ונתנה לנו^(ד): **בראשית ברא**. אין המקרה הזה אומר אלא דרשוני * כמ"ש רז"ל (ב"ר) בשביל התורה^(ה) שנקראה (משלי ח' כ"ג) ראשית דרכו, ובשביל ישראל^(ו) שנקראו (ירמיה ב' ג') ראשית תבואתה (תנח" כ"י ג'), ואם באת לפרש כפשוטו, כך פרשהו, בראשית בריאת * שמים וארץ והארץ הייתה חבו וצבו וחשך ויאמר אלהים יהי אור^(ז), ולא ברא המקרה להורות שינוי נוסחאות * האומות. * ברמב"ן ליתא לישראל. * ארץ ו' עממים - ארצות ו' אומות. * דורשני. * בריות.

מנזות התורה המלויות בארץ (ג"א): (ט) פ"י מהסיפורים שקודם החדש הזה כגון דור המצול דור הפלגה שיעבוד ישראל במצרים וכו' והוכחו לדעת שענין נתינת הארץ ולקחתה, היא מכלל שכר ועונש שהנהיג כן הבורא עולם את עולמו שברא, ואם נאמר שחלקו של שם נפלה, זאת הייתה מפני שהוא היה ראוי לה באותה שעה, ואם נאמר שנתן נחמה לחם וחם לכנען, בעבור שהוא היה ראוי לה, וכמו כן בני ישראל קודם הגיע הזמן או אחר המורכב בעוה"ר (לבוש): (י) פ"י כי לפי פשוטו נריכין אנו לדחוק ולומר שתיבת ברא הוא במקום תיבת בריאת או במקום תיבת בראו כמו שפרש והולך, ולמה שינה הכתוב ולא אמר בריאת או בראו, אלא ודאי רצונו בזה להודיעך שחן מפשט הכתוב יש בו דרוש, וכן עשה בכמה מקומות, וללמד על הכלל לנו יא שכל מורחיו הק' מלא וגדוש צפרד"ס (מהרש"ל): (יא) ויהיה אות ב"ת של בראשית כמו ב"ת של ויעבוד יעקב ברחל (רא"ם): (יב) ומציא דוקא ב' דרושים אלו לפי שמקרא מלא הוא אם לא בריית יומם ולינה חוקות שמים וארץ לא שמת, וספר תורה בלא ישראל המקיימין אותה לאו כלום הוא (רא"ם): (יג) כולו המשך אחד, ואין פ"י תיבת בראשית ראשון או קודם, אלא פירושו תחלת, ואין תיבת ברא פועל, אלא שם דבר, ואין וא"ו של והארץ וא"ו המוסיף, אלא פירושו כאשר הארץ, כלומר מפני שהארץ, ואין וא"ו של ויאמר מגיד הוספה או התקשרות, אלא מערתו להפך המדידה

פתח בבראשית, משום (הכלים ק"ח ו') כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים^(א) (תנח" כ"י י"ח), שאם יאמרו אומות העולם * לישראל * ליסעים אחס" שכבשחם ארצות שבעה * גוים^(ב), הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו^(ג), ברצונו נתנה להם וברצונו נעלה מהם ונתנה לנו^(ד): **בראשית ברא**. אין המקרה הזה אומר אלא דרשוני * כמ"ש רז"ל (ב"ר) בשביל התורה^(ה) שנקראה (משלי ח' כ"ג) ראשית דרכו, ובשביל ישראל^(ו) שנקראו (ירמיה ב' ג') ראשית תבואתה (תנח" כ"י ג'), ואם באת לפרש כפשוטו, כך פרשהו, בראשית בריאת * שמים וארץ והארץ הייתה חבו וצבו וחשך ויאמר אלהים יהי אור^(ז), ולא ברא המקרה להורות שינוי נוסחאות * האומות. * ברמב"ן ליתא לישראל. * ארץ ו' עממים - ארצות ו' אומות. * דורשני. * בריות.

אור החיים

דברים הניכרים ונראים לעין כל כמו שמנאום חז"ל (חגיגה י"ג). וז"ל עשרה דברים נבראו ביום א' שמים וארץ אור חשך חבו וצבו וגו' מים רוח ע"כ מלצד אלו יש עוד בריאות אחרים נעלמים ונבלעים בכוחות היסודות, יש מהם ניכרים באמלעות ההכחה^(א), יש מהם באמלעות ההרכבה^(ב), יש מהם בהשתנות הזמנים^(ג), יש מהם בכח הביולוגי^(ד) ורצו מלספור, אשר לזה כללם הבורא בצ' פרטים גדולים ועלומים בשמים ובארץ, והם הם הצ' ריבויים

הדברים וגו') וזה לשונם דברים שאין הפה יכול לדבר והוא שאמר כל עשרת הדברות בדבור אחד ולא קדם דיבור לדיבור, וצוה נבא אל הביאור והוא כי האדון יתעלה שמו כל מה שברא בעולם שהם המקורות וכל אשר ישנו במציאות ושמים וארץ הכל כאשר לכל בראו ה' בדיבור אחד, וזה הוא אומרו בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ^(א) דקדק לומר שני אחין לרבות כל הנמצא בעולם, ולהיות שהנבראים הם רבים כי מלצד העשרה

אור בהיר

(ז) דלכאורה קשה למה להקדמה הזאת, והיה די לומר וידבר אלוקים אנכי וגו'. (ח) ופ"י אות ב"ת עם, כלומר עם ראשית שהוא מאמר ראשון מעשרה המאמרות, בזה המאמר ברא אלוקים וגו'. (ט) כגון הזכיות. (י) כגון פרד. (יא) כגון קרח וגליל. (יב) פ"י כח נעלם ונקמר שאינו נתפס לא במישוש ולא בראיה ולא בשמיעה ולא בחוש הטעם ולא בחוש הריח כגון

ת
ד
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י
יא
יב
יג
יד
יה
יו
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג

אונקלוס

הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ: ב וְהָאָרֶץ הִיְתָה
תְּהוֹ וְבָהוּ וְחָשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ
אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם: ג וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים יְהי אֹר וַיְהי־אֹר: ד וַיֵּרָא
אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר כִּי־טוֹב וַיַּבְדֵּל

אָרְעָא: ב וְאָרְעָא הָיְתָה צְרִיָא
וְרִיקְנָא וְחָשׁוּכָא פְּרִשׁ עַל אֲפִי
תְהוּמָא וְרוּחָא מִן קֳדָם יי
מִנְשָׁבָא עַל אֲפִי מַיָּא: ג וַאֲמַר
יי יְהי נְהוּרָא וְהוּהוּ נְהוּרָא: ד וַיֵּרָא
יי יְת נְהוּרָא אֲרִי טָב וְאֲפִרְשׁ יי

לקח בהור

רש"י

לנדיקים גמורים (ב"ב) כב) אין לנו לומר שהכתוב
באומרו תהו ובהו פירושו כן שאלם תהיה על זהו שזה, זה
אינו, ש"כ לא יתכן הוא" של ובהו, אלא דברי עמנו הוא,
לומר שמפני כן נקרא השממון תהו שהזוהו שבו מתמיה את
רוחו, אבל כוונת הכתוב להגדיל השממון ואמר עליו ב'
שמות, כמו שאומרים וכה זכרה (רא"ם): (בג) גם זה
לשון ריקות ושממון, כמאמר הכתוב (לפני ג' ו') נלדו
עריהם (דע"י): (בד) פי' הגם שהיום אחר גמר מעשה
בראשית נקרא תהום המים שמתחת לארץ, בהכרח לומר שאז
היה נקרא תהום כל המימות גם מה שעל הארץ, שאל"כ לא
יתכן תיבת "פני" שפירושו על פניו, ועוד שהמים שמתחת
לארץ גם היום המה בתשך (ג"א): (כה) ואי אפשר
לפרשו כפשוטו כמו רוח קדים, ולומר שתיבת אלקים מורה על חוקו וגדלותו, כמו (הושע י"ג) יבוא קדים רוח ה', ש"כ לא
יתכן מרחפת והיל"ל מנשבת (ג"א): (כו) הוסיף זה מדעת עמנו לומר שנקרא כסא הכבוד בשם רוח אלקים מפני
שמרחפת ברוח פיו של הקב"ה (רא"ם): (כז) כמו חציבת בראשית, כי לפי פשוטו המתפרש להלן מהיה ההבדלה בזמן,
אבל באור ותשך עמנו לא שייך הבדלה, כי צנא הקנין שהוא האור נעקר ונפסד התשך ואינו, וכן להפך, ואם כוונת הכתוב רק

הדון (ב"ר י"ב ע"ג) והיונו דכתיב (ב' ד') ציוס עשות ה'
אלהים ארץ ושמים: (ב) תהו ובהו. תהו לשון תמה
ושממון, שאלם תהיה* ומשתומם על צהו"ב) שזה:
תהו. אשטורדישו"ן בלע"ז: בהו. לשון ריקות
ולדו* (ב) (אונק): על פני תהום. על פני המים שעל
הארץ" (ב): ורוח אלהים מרחפת. כסא
הכבוד* (ב) עומד באויר ומרחף על פני המים
ברוח פיו של הקב"ה" (ב) ובמאמרו, כיונה המרחפת
על הכן (מגינה ע"ו - ב"ר), אקובעו"ר בלע"ז: (ד) וירא
אלהים את האור כי טוב ויבדל. אף צהו אנו
לריכין לדברי אגדה" (ב), ראהו* שאינו כדאי להשתמש
שינוי נוסחאות * תהוה. * וצרות. * כבוד. * ראה שאינו ראוי לרמב"ן.

אור החיים

שהיה הקדושה ונשאר הרע מובדל ואין לו מקום
חיות לינק ממנו ממילא יצטל, וזה הוא אומרו
(זכרי' י"ג) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ כי
ידמה לקליפת האילן ממקום יניקתו ושורשו אשר
יונק ממנו שיבש ולא יללח עוד ולא ישאר כי אם
האור הטוב, וזה הוא שאמר ויקרא אלהים לאור
יום פירוש ויקרא לשון יקר וגדולה, כי אין מעלת
הקדושה ניכרת אלא בהפול הקליפה הנקראת
חשך, והודיע הכתוב כי ציוס הכוא הידוע לפניו
במרום יקרא ה' לאור ציקר וגדולה, וזה יהיה ציוס
ידוע לה' שיהיה צו ה' אחד, ואומרו ולחשך קרא

לילה לשון מקרה הוא בלתי טהור, ולזה לא סמך
הכתוב על חציבת ויקרא שאמר בתחילה" (ב) כי אין
יקר וכבוד עוד לחשך אלא מקרהו יהיה דוקא
בלילה והוא סוד אומרו (תל"א כ"ג) מקרה לילה,
אבל כשיעבור הלילה שהוא זמן הגלות כמו שאמר
הכתוב (ישעי' כ"א) משא דומה וגו' שמר מה
מלילה כי הגלות דומה ללילה, ואז בעלות השחר אין
עוד חשך ולא לילה אלא ויהי ערב ויהי בקר יום
אחד כי חצינת הרע נסתלקה ואינה וילכה כיוס
יאיר והיה אור הלצנה כאור החמה, והוא אומרו
יום אחד, והוא שרמז הכתוב באומרו (זכרי' י"ד)

אור בהיר

בין נהור
יי לנהור
ליריא וכו'
קד: י
במציעות

צו רשע
פשוטו כן
שיכור* נ
ציוס ולא
סדר לשון
שכתוב צו
אחד, לפי
המללכים
רקיע, ו
שמים צו
בשני מגע
כיו"ל ע'
יתמכו מ
המאיים

(אונק), שו
הרקיע ל
ש"י * שיטתו
ז"ל שבהר
קדם ואחור
לומר שם ה
לומר שנים
אחד, אלא
ושלימה, ו
שמים וארץ
דוקא באמו

צו
י. ויא
שפירשתי

לקומי אמרים מהורים
ממאורי הנולה אדירי התורה ויסודי העבודה
אדמורי בעלזא זצללהיה
אשר האירו באור תורתם וקדושתם
ובדבריהם הקדושים והטהורים
העומדים ברומו של עולם

חלק זה הוא אמרי קדש שיצאו מפום
ממלל רברבו קדש הקדשים עטרת תפארת
ישראל משוש כל הארץ לו דומיה תהלה
כיק מרן

יששכר דוב

זצללהיה זייע ועכ"א

המלקם והמסדר
ישראל קלפהולץ

שורו הדר לו וגו'. ויש לדקדק, למה אמר באמצע "תבואתה לראש יוסף", ולא מצינו כן בברכות שאר השבטים. ונראה, דכתחילה נתברך יוסף בכל ההשפעות הטובות, ממגד שמים מטל וגו' וממגד תבואות שמש וגו', ודברים אלו צריכים להיות מושפעים תמיד בעולם. ולבסוף אמר משה: "בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרנה בהם עמים ינגח", שזהו רק כשצריכים למלחמה, אבל הטוב האמיתי הוא שיהיה שלום בעולם, ע"כ אמר בין שתי הברכות: "תבואתה לראש יוסף", כי הברכות הראשונות ברכו שכן יהיה תמיד.

ויראהו ה' את כל הארץ. ובספרי: מלמד שהראהו א"י בשלוותה וכו'. ובמד"ק (ויקרא פרשה כו סי' ז): הראה הקב"ה למשה דור דור ודורשיו דור דור ומנהיגיו. ופי' א"א ז"ל, דאיתא בקדושת לוי פרשת פקודי על הפסוק "עיניך ברכות בחשבון", שבמקום שנותן הצדיק עיניו ממשיך בו ברכה, אף בדבר שבחשבון. ע"כ וע"י שהראה הקב"ה למשה את המנהיגים, המשיך בהם קדושה מעין קדושתו. אד"ק ז"ל. הרי שלמשה היה כח גדול להמשיך קדושה בנשמות הצדיקים ע"י ראיתו בלבד, וכן המשיך קדושה בראיתו את הארץ, כמו שפועלים שאר הצדיקים על ידי אכילתם שאוכלים בקדושה, ולכך: "ויראהו ה' את כל הארץ".

בטוטה יג: קאמר הגמרא בת קול משמיע וימת משה ספרא רבה דישראל, ויש אומרים לא מת משה. יש להבין למה אומרים הי"א שלא מת משה אחרי שהבת קול השמיע משה ספרא רבה איזה שייכות יש זה לזה. יש לומר דאיתא בשם רבי שבתאי מרשקוב, שאמר לאיש אחד שיחליף את הפרשיות שבתפילין שלו כיון שהסופר שכתב הפרשיות מת בתוך שלשים יום. ואיתא בזוהר ויחי רי"ז שלשים יום קודם מיתת האדם מסתלקת ממנו הצלם אלקים. וא"כ מבואר שפיר הי"א, שאם היינו אומרים שמה רבינו מת והרי משה רבינו כתב את הספרים ביום פטירתו וא"כ היה הספר תורה לא בסדר, לכך אומרים הי"א שמה רבינו לא מת.

7e ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני"י ויעשו כאשר צוה ה' את משה. ויש לדקדק מה עשו בני"י, דלא הוזכר כאן שעשו איזה דבר. ובפ' פנחס, כשצוה ה' את משה לסמוך את יהושע, נאמר: "וסמכת את ידך עליו למען ישמעו כל עדת בני"י", משמע דהאי "ויעשו בני"י" האמור כאן קאי על מה ששמעו בני"י לדבריו של יהושע. אמנם לפי זה הול"ל: "ויעשו בני"י כאשר צוה ה' את משה וישמעו אליו", והיה הפירוש: ויעשו וגו', ומה עשו? - וישמעו, דזו

היא העשיה; אבל כאן נ
 רבאן נאמר: "וישמעו א
 ישראל", ולא כתיב: "ל
 ויש לומר דאמרו חז"ל
 השמועה שלומד אי
 הפיר' פנחס נאמר: "למ
 שימשיך קדושתו לכל ד
 ועבודת ה' מחכמי אותו
 לא כתיב "אליו", דהכו
 רבאן דכתיב "אליו" הכונ
 ולכן הקדים הכתוב "ויש
 מפי יהושע, עכ"ז: "ו
 היו שומעים מפי משה ב
 לעיני כל ישראל. ונראה
 כל ישראל" ששב
 בענין שבירת הלוחות,
 לכפול הפסוק שמסיים ב
 וכן בהפטרה של שבת ר'
 הלוחות. ונראה, עפ"מ ע
 למלחמה היו מוליכים ע
 הלוחות השלימות. ופיו
 ששמע מרכינו הקדוש מו
 חמה פגימתה של לבנה
 כשעושים איזה דבר טוב
 מעש"ט חמה מקטינים ע'
 חמה פגימתה של לבנה,
 להחזיק עצמם לבעלי חס
 עמהם את הארון עם שבו
 ולא כשלומים. אד"ק ז"

היא העשיה; אבל כאן כתוב וישמעו וגו' ויעשו, ולשון זה צ"כ. ועוד יש לדקדק, רבאן נאמר: "וישמעו אליו", ובפרשת פנחס כתוב: "למען ישמעו כל עדת בני ישראל", ולא כתיב: "למען ישמעו אליו".

ויש לומר דאמרו חז"ל (ירושלמי שבת פ"א) דכשאדם לומד התורה, צריך לשלשל השמועה שלומד איש מפי איש עד מפי משה וכו'. ולפי זה יובנו הפסוקים. דבפר' פנחס נאמר: "למען ישמעו כל עדת בני ישראל", ולא כתיב "אליו", דה' צוה למשה שימשיך קדושתו לכל דור ודור, שכאשר ישמעו בני ישראל בכל דור ודור דברי תורה ועבודת ה' מחכמי אותו הדור, יהיה בעיניהם כאילו שמעו מפי משה בעצמו, ולכך לא כתיב "אליו", דהכוונה היתה שישמעו לחכמים שבכל הדורות, ולא רק ליהושע. ובאן דכתיב "אליו" הכונה ששמעו לדברי יהושע כאלו היה משה אומר הדברים האלה. ולכן הקדים הכתוב "וישמעו" ל"ויעשו", כלומר: "וישמעו אליו" אע"פ ששמעו כעת מפי יהושע, עכ"ז: "ויעשו בני ישראל" כבחינה זאת "כאשר צוה ה' את משה", כאילו היו שומעים מפי משה בעצמו.]

לענין כל ישראל. ונראה לנעוץ סוף התורה בחללתה, דרש"י ז"ל מפרש כאן "לענין כל ישראל" ששבר משה הלוחות נגד כל ישראל. וקשה היתכן שהתורה תסיים בענין שבירת הלוחות, הלא מצינו בכמה מקומות שאם הסיום אינו בדבר טוב תיקנו לכפול הפסוק שמסיים בדבר טוב, כמו בקהלת שמסיימים: "סוף דבר הכל נשמע וגו'". וכן בהפטרה של שבת ר"ח ובמגילת איכה, וא"כ למה מסיימת התורה"ק בענין שבירת הלוחות. ונראה, עפ"מ ששמעתי מא"א ז"ל לפרש מאמר חז"ל, דבשעה שיצאו ישראל למלחמה היו מוליכים עמהם הארון עם שכרי הלוחות. וצריך טעם למה לא לקחו הלוחות השלימות. ופירש ע"פ מה ששמע מאביו הק"ז"ל ששמע מהמגיד מסקאהל ששמע מרבינו הקדוש מו"ה דובער ז"ל לפרש מאמר חז"ל (ר"ה כ:): מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה, דהעכו"ם מונים לחמה וישראל מונים ללבנה. והעכו"ם כשעושים איזה דבר טוב מחזיקים א"ע לשלמים, מה שאין כן ישראל שכל מה שעושים מעש"ט המה מקטינים עצמם ומחזיקים עצמם פגומים. וזה הפירוש: מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה, שמעולם לא היתה לעכו"ם, שנמשלו לחמה, מדריגה זאת להחזיק עצמם לבעלי חסרון ופגומים, כבנ"י שנמשלו ללבנה. ע"כ. ולכן היו נושאים עמהם את הארון עם שכרי הלוחות, לרמז שהם מחזיקים את עצמם כשבורים ופגומים, ולא כשלמים. אד"ק ז"ל.

ע יוסף", ולא ככל ההשפעה צריכים להיות בני ראם קרני א שיהיה שלום כות הראשונה כו'. ובמד"ר שיו דור דור "עיניך ברכות חשבון. ע"כ. יושתו. אד"ק ראייתו בלבד, ל ידי אכילתם

ויש אומרים רי שהבת קול עם רבי שבתי הסופר שכתב ס קודם מיתה היינו אומרים ה הספר תורה בנ"י ויעשו כאן שעשו : "וסמכת את כאן קאי על י כאשר צוה וישמעו, דזו

ורש"י ז"ל פירש על "בראשית ברא": לא היה צריך להתחיל את התורה וכו', ומתקן
טעם פתח בבראשית? - שאם יאמרו האומות: ליסטים אתם שכבשתם ארץ שבעה
עממין וכו'. וזהו הפירוש: "לעיני כל ישראל" שצריכים להיות כבחינת שברי לוחות
כנ"ל, בעת "בראשית ברא אלקים", כשיוצאים למלחמה. וכשינהגו כך יכבשו את
ארץ ישראל בדין.

L

בעזרת השי"ת

ספר

ביאורי החסידות

על התורה

ביאורי רבותינו הקדושים
תלמידי הבעש"ט הק' זיע"א
עם הארות ומובאות מורה"ב

כי תצא - וזאת הברכה

נערך ויוצא לאור
ע"י

מכון "אור הגנוי"

לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם (שמות יב, ב), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח ב'בראשית', משום 'כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים' (תהלים קיא, ו), שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו, והיינו שסיום התורה: "לעיני כל ישראל", מורה על מעלת בני ישראל, שהם מחזיקים את עצמם תמיד בבחינת שבירי לוחות, כאמור, וסמך ליה תחלת התורה: "בראשית ברא אלקים", שהיא "משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת נחלת גוים", והרמז בכך, שבשעה שבני

ישראל הלכו למלחמה, לכבוש ארצות שבעה עממים, לקחו עמהם את שבירי הלוחות, שבכת זה הם נוצחים במלחמה כנגד אומות העולם, כאמור.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא ז"ע

על פי דברי קדשו של כ"ק זקני ז"ל (מרן אדמו"ר מהר"א ז"ע) יש לומר הרמז בפסוק (ירמ" ב, א): "קודש ישראל לה' ראשית תבואתה כל אוכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאום ה'", והיינו שבני ישראל קדושים גם עם "ראשית תבואתה", שהוא רומז ללוחות הראשונות שנשתברו, שזה מורה על שברון לבם ושפלות רוחם של בני ישראל, כאמור, ולכן: "כל אוכליו יאשמו רעה אליהם נאום ה'", ואילו קרן ישראל תתעלה למעלה למעלה.

עשה משה לעיני כל ישראל -

בכל דור יש צדיק בבחינת משה שמאיר עיניהם של ישראל בתורה ומבטל מהם גזרות ומשפיע להם חסדים ורחמים

תפארת שלמה, שמחת תורה

ולכל היר החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל (לד, יב).

הנראה לרמז בזה, על פי דברי התקוני זוהר תקון שתין ותשע (דף קיא, ב), אמר ר' שמעון, חבריא, בוודאי קוב"ה אסתכם עמנא, עלאין ותתאין ("למהוי") בהאי תבורא וכו', ("זכאה דרא דהאי אתגליא ביה, דעתיד כולי האי לאתחדשא על ידא דמשה, בסוף יומיא

הארות ומובאות

עמנו, לסייע בזה החבור, היינו חבור הזוהר הקדוש, אשרי הדור הזה, שכל אלו הסודות

קא. פירוש, אמר ר' שמעון, בוודאי הקב"ה הסכים עמנו, כי הלא באים עליונים ותחתונים להיות

וזה פירוש: אשר ע כל ישראל, הצדיקים נקו (שיהש"ר א, טו; שם ד, א: "על

מתגלים בו, וגם עתידים להתחדש על ידי משה רבו בדור האחרון בביאת המש מיה שיהיה הוא שיהיה, ע משה, שהוא היה הגואל ה הגואל האחרון.

ובו במשה נאמר: מימכו בני ישראל, וגם נאמר עליו: לו, בגמטריא 'משה', ועליו שה' אלקיו, ובביאור הגר"י בנו, ועל ידו השירות הוא אלל ועליו נאמר: דור הולך דור כלול מששים רבוא נשמות צוה לאלף דור, כי משה הדורות, לתקן כל האלף דור הראשון, והתפשטותו של נ בכל צדיק וחכם שעוסק בתו אמיתות התורה, והתפשטו רבוא נשמות.

וראה בפירוש "כסא מ" בכל צדיק וחכם מתפשט נ כשעוסק בתורה, לעזור לו הוא ב'כסא מלך" על תקוי דא משה: "משה... אורו מו בכל דור ודור, לעוזרם לכו גמ וזה"ק עקב רע"מ רעג, א מסכת שבועות פרק תורה א ר"ג. וראה עוד לעיל אות מ

קב. וראה עוד "תפארת ש חזאת הברכה: "וזאת הבר איש האלהים את בני ישר רמו, ונקדים הפסוק (לג, כא) שם חלקת מחוקק ספון וגו' ה' עשה ומשפטיו עם י בזה"ק (עקב רע"מ רעג, א) על שהיה הוא שיהיה, דזה ק

Epslein, Kalonimus Kalman, of Cracow, d. 1823

ספר

מאור ושמש

דברים - ליקוטים

מחברת הקודש על חמשה חומשי תורה
ודמוי ימים נוראים ושלוש רגלים
ואיזה לקוטים

אשר חיבר איש חי רב פעלים כבוד קדושת שמו נודע בשערים
הוא ניהו כבוד נשיא נשיאי הלוי הרב הקדוש המפורסם
בוצינא קדישא ונהורא אספקלריא המאירה

מ"ה קלונימוס קלמן הלוי עפשטיין זצוקללה"ה
זיע"א

נדפס לראשונה בשנת תר"ב לפ"ק

ועתה נדפס בהוצאה חדשה מפוארת בניקוד כל הפסוקים
וציון המ"מ, הדגשת דיבורי המתחיל ופירושי הפסוקים,
פיסוק וקיטוע מחודש בצירוף כותרות

בשנת תשס"ה לפ"ק

בעיה"ק ירושלים תוכב"א

הרבה, וישראל הם גם כן בעלי יכולת להמשיך השפע כל טוב. רכב שמים בעורך, רכב נוטריקון: ר' רומז ל'ראשית חכמה', וכ' לכתר, ב' הוא בינה. וביאורו, שהם ממשיכין הג' ראשונות אל השמים שהיא הזעיר אנפין. בעורך רומז, שבעזר ישראל שהם עוזרין בתפילתם - מושכין שפע הג' ראשונות להשפיע אל המדות. ובגאותו שהוא מתרומם ומתנשא על ידי ישראל שהם מגדלין שמו, הוא מתפאר בשחקים ובכל העולמות.

גודל יקר מעלתם של ישראל

76 וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְּנֵי אֶבְל מֹשֶׁה וַיְהוֹשֶׁעַ בֶּן נֹון מְלֹא רוּחַ הַקְּדָמָה כִּי סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כַּמֹּשֶׁה וְגו'. ראוי לשים לב, למה הפסיק הענין בפרשתו של משה וכתב 'ויהושע בן נון מלא רוח חכמה', הפסוק הזה היה לו לכתוב בסוף הענין, אחר 'לעיני כל ישראל' היה לו לכתוב 'ויהושע בן נון' וגו', ומה ענין סמיכות פסוק זה ל'ויתמו ימי בכי אבל משה'. גם קשה, שאמר הכתוב 'וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה ה' את משה', 'כאשר צוה ה' את יהושע' - היה לו לכתוב.

אך הענין הוא, שאצל משה כתיב (כמדבר יב: 10) - 'לא כן עבדתי משה פה אל פה אדבר בו, והוא רבן של כל הנביאים. ובחיי משה היו ישראל יכולים להשיג יראת ה' על ידו, וכשנסתלק משה רבינו היו בוכים ומתאנחים יום ולילה, מי יצמד בפרץ לפניהם, ומי ידריכם בדרך עבדות ה', כי מי גדול כל כך שיעלה למדריגת משה; ואם כן

ענין משה ויהושע

אי אפשר שיהיה רבי כמשה, והיו בוכים שנאבד מהם אור גדול כל כך, ולא ישיגו עוד עבדות ה' כאשר השיגו בחייו, כי לא יהיה להם רבי עוד כמשה; עד שראו שיהושע בן נון מלא רוח חכמה מחמת שמושה סמך את ידיו עליו, ורצה לומר שהוא תלמיד משה, וכל המניח בן הגון או תלמיד הגון - כאלו לא מת (ראה ד"ר מט ז), והיו מתנחמין בזה שהמוחין של משה יופיעו ביהושע מחמת שהוא תלמידו, כמאמר חז"ל (נ"י עה) פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה, והחמה משפיע אל הלבנה, ובזה היו מתנחמים; והיה יהושע דומה בעיניהם כמשה בעצמו, מפני שהיו בטוחים שהמוחין של משה יופיעו ביהושע שהוא תלמידו, ויוכלו להשיג גם באמצעות יהושע כמו שהשיגו באמצעות משה, ובזה היו מתנחמים ונחו מבכיותם.

וזוהו מאמר הכתוב ויתמו ימי בכי אבל משה על ידי מה, אמר הכתוב על ידי שראו שיהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו רצה לומר, שהוא תלמיד משה - והרי כאלו משה לא מת, שהמוחין שלו יופיעו ביהושע שהוא תלמידו. וכשראו כן וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה ה' את משה כלומר, שהשיגו על ידי יהושע עבדות ה' כאשר השיגו על ידי משה. וזהו ויעשו - על ידי יהושע, כאשר צוה ה' את משה - שהמוחין של משה הופיעו ביהושע תלמידו. לכן סמך הכתוב ויהושע בן נון מלא רוח חכמה לויתמו, מפני שעל ידי זה תמו ונקמו בכיית משה, שראו שיהיה איתם גם אחר פטירתו, שהמוחין שלו יופיעו ביהושע תלמידו כנ"ל.

L

ענין שכיחה הלוחות

ועוד יאמר ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל. פירש רש"י: לעיני כל ישראל - שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר (דברים ט י) וְאַשְׁפְּרֹם לְעֵינֵיכֶם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר אשר שברת יישר כחך ששברת. הנה ידוע שתורתנו הקדושה נעוץ סופה בתחילתה, ויראה לרמוז בזה על פי מה שיש להבין על מאמר חכמינו ז"ל שדרשו יישר כחך ששברת ומה הוא היישר כח. אמנם הנה ידוע מאמרם ז"ל (מכות כד.) שאנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו. וביאור הדבר, שהלוחות הראשונות ניתנו בבחינת יראה ופחד אשר לא היה באפשרי שיתקיימו ישראל בבחינה זו, כמאמר הכתוב (שמות כ טו) דַּבַּר אֶתָּה עָמְנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאֵל דַּבַּר עָמְנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת. והלוחות האחרונות ניתנו בבחינת אהבה ובימי רצון. ולכן שיבר הלוחות הראשונות - מפני שידע שלא יהיה אפשר להתקיים בבחינה זו. וכן דרשו חז"ל (צ"י יב טו) גבי בריאת העולם שביקש הקב"ה לבראו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים וכו', וכן נמי גבי הלוחות.

וזוהו ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל - ששיבר את הלוחות, הוא משום בראשית ברא אלהים, שהלוחות הראשונות נבראו במדת הדין, ולכן אמר לו השם יתברך יישר כחך ששברת כנ"ל, והבן.

ואו יאמר ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל. בראשית ברא אלהים את השמים

וזאת הארץ. נראה, על פי מה שכתוב (דברים י) וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מַה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מֵעַמְּךָ פִּי אִם לִירָאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וגו'. ואיתא בגמרא (ברכות ג.) אטו יראה מילתא זוטרתא היא - אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא (משעט). וכבר הקשו הקדמונים, אטו משום דלגבי משה מילתא זוטרתא היא, הלא לגביהו דישאל מילתא גדולה היא, ומשה אמר זאת לישראל, ולגביהו דישאל הקושיא במקומה עומדת: אטו יראה מילתא זוטרתא היא. גם צריך להבין, משה אמר לישראל 'מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה', ומלת שואל הוא לשון בקשה, ומשמעות הלשון הוא 'מה הוא מבקש ממך - שמא מרובה, הלא אינו מבקש ממך כי אם ליראה', והיכן מצינו שהקב"ה מבקש מישראל ליראה אותו. הגם שמשה רבינו נביא אמת היה, אבל משמעות הלשון משמע שכבר מבקש הוא יתברך שמו זאת, וכבר כתב זאת במקום אחר.

והנראה בזה, דהנה בפרשת ואתחנן גבי עשרת הדברות, מצינו שאמר הקב"ה למשה (דברים ה כה) מִי יִתֵּן וְהָיָה לְכַבֵּם וְהָיָה אֵתִי כָּל הַיָּמִים, נמצא מצינו שהקב"ה מבקש מישראל שייראו מפניו. אך מפני מה כתיב שם 'ליראה אותי' ולא כתיב 'לאהוב אותי'. אך הענין הוא, שיש כמה בחינות יראה, ותכלית העיקר הוא כמאמר הכתוב (ויקרא טו י) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים, ודרשו חז"ל (מו"כ בחקמי א) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם - אטייל עמכם בגן עדן, יכול לא תיראו מפני, תלמוד לומר (סג) וְהִיִּיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים. וזהו יראה עילאה,

תשמו. וכי יראה היא דבר קטן, ומתרצת הגמרא: כן, לגבי משה היתה היראה מדריגה קטנה.

לידע רבונו ולירא מפניו בגין גדולתו ורוממותו; ויראה כזו - אי אפשר להשיג כשהוא בגוף הגשמי, ויראה זו גדולה מכל כחינות אהבה ויראה, ולא השיג שום אדם אותה עדיין חוץ ממשה רבינו ע"ה. ודורו של משה, הגם שהיו דור דיעה - מכל מקום לא השיגו יראה זו, כי בלתי אפשר להשיג יראה זו בעודנו חי בגוף, שמיד היה נשרף והיה מתבטל ממציאיות. ואפילו למשה היו יראים לגשת, כמאמר הכתוב (שמות לו ט) וייראו מַגֶּשֶׁת אֱלֹהֵי. אך על ידי אמצעות משה שהוא השיג היראה עילאה - היו יכולים ללמוד ממנו איך להשיג מעט מעט, עד שיזדככו עצמם לכוא אל יראה עילאה. שעל ידי שיראו לגשת אל משה רבינו - היו מבינים מזה ולומדים קל וחומר איך לירא מפני הבורא ברוך הוא; וגם היו יראים לעשות ח"ו כנגד דת תורתנו הקדושה - מחמת משה שהוא יכיר בהם, ולכן הלכו בדרך הישר והאמת; ובאמצעות משה - היו יכולים להזדכך עצמם עד שהשיגו היראה עילאה.

← וזהו שאמרו למשה בשעת מתן תורה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות פירוש, שאם ידבר עמנו אלהים נמות מחמת גדול היראה ונבטל ממציאיות, לכן דבר אתה עמנו ועל ירך נוכל להשיג מעט מעט היראה עילאה, ונעבוד את השם יתברך ביראה עילאה ולא נבטל ממציאיות. וזהו שאמר הקב"ה למשה היטיבו כל אשר דברו שראה כוונתם הטובה,

שמפני זה רוצים לשמוע ממשה - כדי שישגו על ידי אמצעות משה היראה עילאה. לכן אמר מי יתן והיה לבכם זה לחם ליראה אותי וגו' כל הימים רצה לומר, על כל הדורות אמר כן: 'מי יתן ויהיה להם רבי כמוך שייראו מפניו ועל ידו ישגו היראה עילאה. ומזה נבוא לביאור ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה היינו יראת הרוממות, וזאת ביקש הקב"ה מבני ישראל במתן תורה, ומי יתן והיה לבכם זה ליראה אותי כל הימים - היינו יראה עילאה כנ"ל. והקשה הגמרא אטו יראה מילתא זותרתא היא ותירץ אין. לגבי משה מילתא זותרתא היא פירוש, אין לגבי משה רצה לומר, אותן האנשים שהיו לגבי משה, היינו אצל משה - מילתא זותרתא היא, כי באמצעות משה היו יכולים להשיג היראה עילאה.

→ וזהו ולכל היר החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, המורא הגדול היינו יראה עילאה, ופירוש 'היראה עילאה אשר עשה משה לעיני כל ישראל' כלומר, שהמציא משה היראה עילאה בלב כל ישראל כנ"ל. ובשביל יראה זו נברא העולם, כי תכלית בריאת שמים וארץ היה בשביל להכיר גדלותו ורוממותו יתברך, וזהו בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ כלומר, בשביל יראה עילאה נבראו שמים וארץ. ובתיבת בראשית יש אותיות ירא ויראה זו השיגו ישראל על ידי משה רבינו ע"ה כנ"ל. חזק חזק ונתחזק

חסלת פרשת וזאת הברכה וספר דברים חזק ונתחזק

ענין היראה
ע"י ג'
סעודות
שבת

בזוהר, על פי מאמר תיקוני זוהר (י"ו) וז' אזלין כסדרן חד או והדבר סתום וחתו עליונים ענין אריך ו פי פשוטו הוא, ו רצונים ומקצור קרו מאריך להיטיב לב הוא מאריך אפו ג כתשובה. ומדת הד חז"ל (בבב"ב י) שזו ומתרצה ברחמיו לי וחד קצר וחד ביו רחמים - הוא או מאריך רצונים. ומ הוא מתואר בשם כלל, ועומד מכס הרחמים. [וכן חד המכרעת בין חסד רצון הוא בשבת קו סעודות של שבת על הכנסת ישראל, כשהאדם מהפך ג להוציאו לאור כפ היא מתוארת בשם לילא קרשקתם ג שהחורש דעתו לו